

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫҖАН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№274 (9957)

1975 чылдың ноябрь 23, воскресенье

1925 чылда үзгелдизденген

Өртөө 2 көп.

РАПОРТТААР ЭРГЕ ДЭЭШ

Каа-Хемниң көмүр-даш разрезиниң коллективни — республикада муракчы будурулгелериниң бирээни. Оң ажил-ишчилери тоску беш чылда алган планын даалгазын бо чылдын ноябрь 23-те күөсөдүшкөн. Оң участкары ам бо чылдын планын ноябрь 27-де күөсөдир сорулга салган. Разрезтин дагжыларынын ортузуна след мурунун социалисттик чарыжы калбарган. Партианын XXV съездининге рапорт бээр эрге дээш бүтү-пийтинин чарыжына илепейлиг киржири-биле разрезтин ажил-ишчилери бедиткен хүлээлгелерин алганнар. Оларнын ол хүлээлгесинде 180 муң рубльдин продукциязын сайгарары, 268 муң рубльдиния нияти продукциязын будуруп үндүрерин айткан. Съезд ажиттынарнынга чедир 25 муң тонна эки шынарлыг көмүр-дашты казып, сайгарарын разрез немей хүлээнген.

СЭКП-ниң XXV съездининге рапорттаар эрге дээш чарышка ол разрезтин Каа-Хемде даг участогунуң ажилчынары соруктуу-биле киржип эгелээн. Мында тоску беш чылдын планын бо чылдын июльде ажыр күөсөдүшкөн Владимир Васильевич Бреженков башкарганы даг участогу бо чыл даалгазын ноябрь 18-те күөсөдүшкөн рапорттаан. Ол участка будурулгенин хоочун Николай Андриновтуң машинистер экипачы съездинге алдар кылдыр бедиткен хүлээлгелерин база алганнар. Леонид Кузнецовтуң экипачынын көргүтүү база бедик. Эп Кузнецов удурткан машинастер бо чылдын планын ноябрь 20-де күөсөдүшкөн. Каа-Хем разрездин даг участогу чыгыс демилг, күөсөдүшкөн ажилчыларын даалга-таш, чыл планында ажыр 19 муң көмүр-дашты казып ты-варын, 25 муң кубометр даг породазын участоктан чайлады-рын немей хүлээнип турарлар.

Ийиги ээлчегниң тудуунда

ХУУСААЗЫНДА ДООЗАР

Комбинаттың ийиги ээлчегиниң тудуунда кургаг руда складнада эгелешкен тудуунда 92-га тудуу эргелешиниң үшкү участказын бригадалар ажилда турар. Олар оң таваз бетоннап, арматуралар тургузуп, тудуунун ханаларын шалдыккан чорудуп эгелээн. Бо объектиде ажилдагы хемчээли удуг, ону кылдыр хуусаазы эгелээн. Ону декоративниң бирги оя хонуунда доозар ужураулар. Ийигиниң мында келген бээзиниң —бетонщиктер болгаш монтажниктер үе-шак ма-навайн, удуг күөсөдүшкөн-биле тудуп турар. Бо тудуу шөлүнге ажил Октябрь байрамдынын күнү-нөдө бээзи сожжаны даязын. Ол хүндөрдө апаа В. Савад-лың, Г. Абуновтуң, К. Дав-зырыктын, В. Мышкынның бри-гадалары 140 кубометр бетон-ку салып, 10 арматураны тур-гусканын. Мында ам үш ээл-чег ажилда, темпизин улам бедиткен. Декоративниң чегеле чедир 600 кубометр бетону са-лып, 80 тонна арматураны тур-гузуп турдулар күөсөдүшкөн-нөр. Ак-Довурактың үлөштүр будурулгелер комбинаты бо участкага бетонну болгаш өс-кө-дөз чүгүдө тудуу материал-дарын чорудуп турарында хо-жуулашканын болдурмааста-нын демделеген.

ДУЗАЛАШКАННАР

Ак-Довурак хоорайның чурт-качбарыңа «Тыва даг-дугу» комбинаттың ийиги ээлчегиниң тудуунда удуг дузаны чедирип турар. Ажилдагы кирер комп-лектиң кол корулуунда ноябрь 15-те хоорайның коллективте-ринден 700 ажил шефчилер чыгып келген. Олар өрөздөр-нү аштап арыглаш, шаладар-ны, ханаларын, дээвирлерин будуу болгаш дериг-херексе-лерин чып тургузарынга-даа дузалашканын.

«ЯК-40» — КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫКТА

Дүүн «ЯК-40» дээр реактивниң самолёт Кызылдан ужуруп үгеш, Барым-Хемчиң районун Кызыл-Мажалыкта аэро-португа барып хонупка. Кызыл-Мажалык аразына пассажирлерниң дүргө аржылаганын хандылар сорулга-биле чоруткан бо баштайгы техниктиң шеңделе жууушкунуң чедириниң доозулган. Бо ужуушкуну В. И. Лавренко командирлээн экипаж күөсөдүшкөн. Майда бир дугарында ужуруп келген реактивниң самолёт-тун экипажы районунуң партия-совет ажилдакчылары, «Тыва даг-дугу» комбинаттың удуруччулары чымын-биле уткуу алганнар. Моон соңгаар рейстер бо аразына уламчылар. Кызыл-Мажалык суур биле Красноярск аразына пассажир-лер дагжылар рейс база ажиттынар. Ол аэропортуга утуу самолёттар хонор, ужуруп үнер орукту Ак-Довуракта 208 дугарында орук-тууду эргелешиниң туду-жуулары белеткээн. Красноярскийн хамааты ужуру эргелешиниң начальниги И. А. Ивантовский база ол-ла рейс-биле Кызыл-Мажалык-та барган. Момшуг ХУЮГ-ООЛ, «Шыңгыр» тускый корр.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШАЛЫПЧЫЛАРЫ

Автосептелге заводунда ав-тобустар септээр бригаданы будурулгениң хоочуну, комму-нист күш-ажылдың шалып-чызы Константин Тимофеевич Кумарин удурутуп турар. Бри-гадада шупту алды кижжи бар, колдуунда-ла аны-яктар. Бригаданың не-жигүнери аразында эп-ниайралдыг, будурулгениң ажил-херээ дээш бедик хар-ысалгалыг. Бо сестерини оларнын будурулгени көргү-зүглери бадитнап турар. Мын-да кижжи буруу-ле хүн норма-зын ажыр күөсөдүшкөн, брига-даның нияти ажил-иштинге тө-лөптиг үлүүн кириштирип турар деп, Константин Тимо-феевич утуу чоргаарал-биле чугаалап олурар. Шап кыдыг эрестерге чоргааралыры-даа чептуг.

Автобус септечилериниң бригадазы тоску беш чыл пла-нын хуусаадан эрте 1974 чылдың октябрь бирээде күө-сөдүшкөн. Оларнын бригадазы заводтун коллективинде Ком-мунист күш-ажылдың бри-гадазы деп хундулуг атты чед-ип алган баштайгыларының бирээзи. Ол бедик атты сеп-течилер төлөптиг эдилеп, шудуругу ажил-иш-биле шы-ныдып турарлар. Коммунист Владимир Ху-най-оол шалыпчыларының би-

рээзи. Ол — заводта партбюро нежигүнү. Бо чылын эртен сонгудалда Владимир Хунай-оол ажилчы чоннар депутат-тарынын Кызыл хоорай Сове-диниң депутаты болган. Ажил-ишке ызымак, хөй-инитиниң херээ дээш олук чо-к аныял коммунист коллектив-тиң бузурулин шыныдып шы-лаар.

СЭКП-ниң XXV съездинин чедириниң уткуу сорул-га-биле амгы үеде бригада сөөлгү квартал планын 140

СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШТЫҢ ЭКРАНЫ

Мурнунда — ака-довуракчылар

Ийиги ээлчегиниң тудуу доо-зар болгаш ажилдагы кирер. Ийиги ээлчегиниң тудуунда дузалашканын билип рес-публиканың районнарнының төлөөлекчилеринде аңгыда Красноярск, Новосибирск, Абан-ка болгаш оон-да өскө хоор-айларынын тудуу организаци-ларынын тудуулары база чедип келген, мында үлү-хуу-зу кириштирип турар. Бүтү-үшкө ужу-дузалашкы чугула тудууда бо хүндөрдө хөй-хөй маңыларынын төлөөлекчилери-нин демниг ажил-ишчи дайнык-кан. «Кызыл тудуу» эргелеп илалыга чыдын бири чар-тымында бедик темпизиг ажил-

БҮГҮ КҮШТҮ МӨӨҢНЭЭР

Доозуучу чымын ол айла-рында 41.949 муң рубльдин кол фондулары ажилдагы кирер, азы эртен чылдын ол үеи-биле деңгээрге 12,3 хуу хөй болган. Бо үеиң дүрүзүндө 3420 баш болу, 33.350 баш шээр малга кайлаалар туттунган болгаш ажилдагы кирер, 40 муң га одалар суг-биле хан-дыртылган, 1895 га черин суг-тарган. Хонукта 10 тонна хлеб быжырап завод (Туранда), Кызыл хоорайда миң динип, болбазырады комбинат бол-гаш 1604 өөрөнчкерлер өөр-нөр чээ шкөөлар, 140 олут-туу уруулар салып ажилдап эгелээн. Капитал салымшыларының хемчээли эртен чылдын ол үеи-биле деңгээрге 8563 муң рубльге көүдүшкөн. Ынчалза-даа он айларда ол талазы-биле план күөсөдүшкөн, азы 17960 муң рубль чедир ийигезтин-миз. Объектилерин ажилла-ны кирериниң чыл планын чүт-

Италия Республиканың Президентизи Джованни Леонениң Москвадан чорупканы

Италия Республиканың Президентизи Джованни Леоне калайы-биле калы Совет Эвилелинге аян-чорук кылмыр-биле ноябрь 21-де Москвадан чорупкан. Италия Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн аэродромга Дж. Леонени СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, СССР-нин даштык херектер мини-стри А. А. Громыко, аабаннын өскө-даа кижжери ба-рып үдөөн. Италия Республиканың Президентизи удуур-биле ийиги чылдың ажилчы чоннарынын төлөөлекчилери аэродромга чедип келген. Ужуушкун шөлүнге Чепектиг Буштерниң үш хе-

вилериниң — чадаг шергелерин, удууучуларын, дагжыларын хундуулап талымын чыскааган. Ита-лия Республиканың Президентизинге хундуулап тал-кымынның начальниги рапорт берген. Италия Респу-бликаның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне гимниери чагылдырып үгеш. Н. В. Подгорный биле Дж. Леоне совет дайнычы-ларнын чыскаалыкны баары-биле эртен. Удөлгенин байырым баулау хундуулап талымын-нын эртиннишкин-биле доозулган. Дж. Леоне ол-ла хүн Ленинградта барган. Ленин-градче орук-айы-биле Дж. Леоне Ригага доктааган.

УЛУСТАР АРАЗЫНГА БЫЖЫГ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

ТАЙБЫҢ ДЭЭШ НАЦИОНАЛ ШИМЧЭШКИННЕР ТӨЛӨӨКЧИЛЕРИНИҢ БҮГҮ-ДЕЛЕГЕЙ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНЫҢ АЖЫТТЫНГАНЫ

ЛЕНИНГРАД (СЭТА-ның көрө). Тайбың дээш национал шимчөшкенин төлөөлекчилериниң Бүгү-делегей конференциязын ноябрь 21-де Смоленскийн улуг залында байырла-дыг байлаада ажиттынган. Боттарынын делегаттары бөжө чүс ажыг чурт чоруткан. Каттышкан Национал Организа-циязынын болгаш бот-тускайлап төгүдүлгенин оруунче чоо-та чаа кирген күрүнелерин дөвискөөрлер комитеттериниң төлөөлекчилери бо ужуражымшында киржип турар. Тайбын-нын Бүгү-делегей Чөвүлелиниң 1976 чылда ажил-чору-дугазынын нияти программаны конференция ажилдап кыл-дыр болгаш өскө-даа айтырлары керер. Конференциянын киржикчилеринге СЭКП ТК-нын Чыгыс секретары Л. И. Брежневтиң байырым чагазын чымы-ганнар диниттиг азын чыскаашкыны-биле уткаан. СЭКП ТК-нын Политбюро кеңигүнеги кандидат, СЭКП-нин Ленин-град обкомунун бири секретары Г. В. Романов ол байырым чагазын помчаан. Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлениң бодулуң дээш ша-малың — Ф. Жолио-Кюри аттыг «Тайбынын алдын ме-дали» эш Л. И. Брежневке тыпар дээниң дугайында диниттиги делегаттар диниттиг адын чыскаашкыны-биле уткаан.

Чайгылым чок болгаш күзел-соруктуг ажилы дээш, тай-бынын херээ доо демисеге чүтүлдүү болгаш энергия-лы дээш делегетиниң улустары СЭКП ТК-ның Чыгыс се-кретары Л. И. Брежневке өөрүп чыгыртыгын илгерилеп ту-рар, олар ону кижжи төрөгетин төгүдүндө чаа ушун шы-гаралгай күрүне ажилдагычыны кылдыр билдирер деп, Тай-бынын Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чыгыс секретары, «Улустар аразында тайбынын быжыгылар дээш» делегетини Ленинчи шамалынын лауреады Ромеи Чандря конференция-нын ажилды турга чугаалаан. Тайбын дээш демисеге аажок улуг рольду ойлап турар Совет Эвилелиниң он Коммунист партиязынга бистин планетавыстын улустарынын өөрүп чет-тиргенин ол шамал илгерилеп турар деп, ол ошалап дем-делгелен. СЭКП-ниң XXV съездинин хундуу алганы Тай-бынын программаны боттадырып турары делегетин чаа байлады тургузарынга — чурттар аразынын харылаа-ларында дүшүрүрү чорукту кошкарлыгына эң чугула роль-ду ойлаан деп, Р. Чандря демделгелен.

Бүгү үелериниң эң өндүр чагай кижизиниң — Владимир Ильич Ленинниң адын эдилээн хоорайда Бүгү-делегей кон-ференциязын эртин турарына Р. Чандря сетип ханымшы-нын илгерилээн. Ленинградка бо ужуражымшынын тайбына ынакшылдыг күштерин эң улуг конференциязынга бедет-кеддиң чугула үе-чалазы болур ужураг, ону Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлениң 1976 чылдын октябрында Будапештиге эртинерин төлөвилээн.

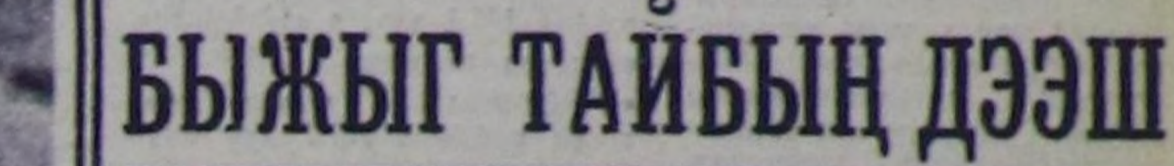
Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлениниң кеңигүе, «Киро-ский завод» каттыжымшынын селсээр-оптектикер бри-гадир, Социалисттик Күш-ажылдын Маалыры К. В. Говорун конференциянын делегаттарына чедириниң ажилдарын күзөөн. Бюлаада хүшнеринде революцияны кайып калгалап турган ленинградчыларын — Ада-чурттуң Улуг дайынын хоочундарынын мурунунда хоорайын далай кымыгарлары-нын камгалалын киржикчи Совет Эвилелинин ийи дай-кыр Маалыры А. О. Шабалин аалчыларга байыр чедирген. Аныяк ленинчилерин шууганынын киржикчилери чымын-биле уткаан «Хүн кезеде турар» деп ырын илгалыны ырадып турда кызыл чечестерин пионерлер аалчыларга ту-дуска.

Улусту чогадылга фестивалы

БӨГҮН ЭГЕЛЭЭР

Бо чылдың февраль айла чаралтынган улусту чога-дылгынын Бүгү-визал фестивалына белеткөөрлөрдө найда-даа калбарган. Найсылаа Кызыл-да улусту чогадылгынын фести-валына белеткөөрлөр ону чарлаан үезинде эгелен ша-кын чоруп, чоңун уран чүгү-ле хандыкшыны, сонугуру-ны белдип, чаа-чаа коллек-тивтерин, талантыны кижжи-лерин уран чүгүле хаара ту-дуп, аяраткан. Оң чыжонго май-июль айларда эртингиң ирээлчилер, уран номчуучулар конкурстарын болгаш бот-ты-мын уран чүгүлдү өскө-даа хевирлеринге маргылааларын алап болур. Кызылдың шко-лаларына болгаш өөрлөдө чедиринде бот-тымын уран чүгүлдү фестивалылар эри-келен. Школардан эки белеткөөр солун программаларыг концерттерин № 15, 2, 7, 14 школар болгаш школа-интернат көргүскөн. Өөрлөдө чедиринде башкы үчүлеш-тинде көдөз ажил-агыг тех-никумунда бот-тымын уран чүгүл эки ажилдап турары илгерин. Профсоюзал-техник-тер өөрлөдө чедиринде фести-валыг белеткөөр үезинде чаа ансамбль тургустунган. Өөр-лөдө чедиринде Кемерово-го эртен зона көрүлгенинде чаа ансамбль багыт эвес чери ээлээн келген. Бөгүн Кызыл хоорайың бү-дүрүлгө, албан организацила-

УЛУСТАР АРАЗЫНГА БЫЖЫГ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

ТАЙБЫҢ ДЭЭШ НАЦИОНАЛ ШИМЧЭШКИННЕР ТӨЛӨӨКЧИЛЕРИНИҢ БҮГҮ-ДЕЛЕГЕЙ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНЫҢ АЖЫТТЫНГАНЫ

ЛЕНИНГРАД (СЭТА-ның көрө). Тайбың дээш национал шимчөшкенин төлөөлекчилериниң Бүгү-делегей конференциязын ноябрь 21-де Смоленскийн улуг залында байырла-дыг байлаада ажиттынган. Боттарынын делегаттары бөжө чүс ажыг чурт чоруткан. Каттышкан Национал Организа-циязынын болгаш бот-тускайлап төгүдүлгенин оруунче чоо-та чаа кирген күрүнелерин дөвискөөрлер комитеттериниң төлөөлекчилери бо ужуражымшында киржип турар. Тайбын-нын Бүгү-делегей Чөвүлелиниң 1976 чылда ажил-чору-дугазынын нияти программаны конференция ажилдап кыл-дыр болгаш өскө-даа айтырлары керер. Конференциянын киржикчилеринге СЭКП ТК-нын Чыгыс секретары Л. И. Брежневтиң байырым чагазын чымы-ганнар диниттиг азын чыскаашкыны-биле уткаан. СЭКП ТК-нын Политбюро кеңигүнеги кандидат, СЭКП-нин Ленин-град обкомунун бири секретары Г. В. Романов ол байырым чагазын помчаан. Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлениң бодулуң дээш ша-малың — Ф. Жолио-Кюри аттыг «Тайбынын алдын ме-дали» эш Л. И. Брежневке тыпар дээниң дугайында диниттиги делегаттар диниттиг адын чыскаашкыны-биле уткаан.

Чайгылым чок болгаш күзел-соруктуг ажилы дээш, тай-бынын херээ доо демисеге чүтүлдүү болгаш энергия-лы дээш делегетиниң улустары СЭКП ТК-ның Чыгыс се-кретары Л. И. Брежневке өөрүп чыгыртыгын илгерилеп ту-рар, олар ону кижжи төрөгетин төгүдүндө чаа ушун шы-гаралгай күрүне ажилдагычыны кылдыр билдирер деп, Тай-бынын Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чыгыс секретары, «Улустар аразында тайбынын быжыгылар дээш» делегетини Ленинчи шамалынын лауреады Ромеи Чандря конференция-нын ажилды турга чугаалаан. Тайбын дээш демисеге аажок улуг рольду ойлап турар Совет Эвилелиниң он Коммунист партиязынга бистин планетавыстын улустарынын өөрүп чет-тиргенин ол шамал илгерилеп турар деп, ол ошалап дем-делгелен. СЭКП-ниң XXV съездинин хундуу алганы Тай-бынын программаны боттадырып турары делегетин чаа байлады тургузарынга — чурттар аразынын харылаа-ларында дүшүрүрү чорукту кошкарлыгына эң чугула роль-ду ойлаан деп, Р. Чандря демделгелен.

Бүгү үелериниң эң өндүр чагай кижизиниң — Владимир Ильич Ленинниң адын эдилээн хоорайда Бүгү-делегей кон-ференциязын эртин турарына Р. Чандря сетип ханымшы-нын илгерилээн. Ленинградка бо ужуражымшынын тайбына ынакшылдыг күштерин эң улуг конференциязынга бедет-кеддиң чугула үе-чалазы болур ужураг, ону Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлениң 1976 чылдын октябрында Будапештиге эртинерин төлөвилээн.

Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлениниң кеңигүе, «Киро-ский завод» каттыжымшынын селсээр-оптектикер бри-гадир, Социалисттик Күш-ажылдын Маалыры К. В. Говорун конференциянын делегаттарына чедириниң ажилдарын күзөөн. Бюлаада хүшнеринде революцияны кайып калгалап турган ленинградчыларын — Ада-чурттуң Улуг дайынын хоочундарынын мурунунда хоорайын далай кымыгарлары-нын камгалалын киржикчи Совет Эвилелинин ийи дай-кыр Маалыры А. О. Шабалин аалчыларга байыр чедирген. Аныяк ленинчилерин шууганынын киржикчилери чымын-биле уткаан «Хүн кезеде турар» деп ырын илгалыны ырадып турда кызыл чечестерин пионерлер аалчыларга ту-дуска.

Улусту чогадылга фестивалы

БӨГҮН ЭГЕЛЭЭР

Бо чылдың февраль айла чаралтынган улусту чога-дылгынын Бүгү-визал фести-валына белеткөөрлөрдө найда-даа калбарган. Найсылаа Кызыл-да улусту чогадылгынын фести-валына белеткөөрлөр ону чарлаан үезинде эгелен ша-кын чоруп, чоңун уран чүгү-ле хандыкшыны, сонугуру-ны белдип, чаа-чаа коллек-тивтерин, талантыны кижжи-лерин уран чүгүле хаара ту-дуп, аяраткан. Оң чыжонго май-июль айларда эртингиң ирээлчилер, уран номчуучулар конкурстарын болгаш бот-ты-мын уран чүгүлдү өскө-даа хевирлеринге маргылааларын алап болур. Кызылдың шко-лаларына болгаш өөрлөдө чедиринде бот-тымын уран чүгүлдү фестивалылар эри-келен. Школардан эки белеткөөр солун программаларыг концерттерин № 15, 2, 7, 14 школар болгаш школа-интернат көргүскөн. Өөрлөдө чедиринде башкы үчүлеш-тинде көдөз ажил-агыг тех-никумунда бот-тымын уран чүгүл эки ажилдап турары илгерин. Профсоюзал-техник-тер өөрлөдө чедиринде фести-валыг белеткөөр үезинде чаа ансамбль тургустунган. Өөр-лөдө чедиринде Кемерово-го эртен зона көрүлгенинде чаа ансамбль багыт эвес чери ээлээн келген. Бөгүн Кызыл хоорайың бү-дүрүлгө, албан организацила-

С. СЕРИН-ООЛ. № 1469 орук-бузурулге участогуңда начальниги. (Бистик корр.)

ЧАА КУЛЬТУРА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛЧИ

Социалисттик культура тургузушунун болгаш хөгжүдүлүшүнүн тоогузүшө Аватогый Васильевич Луначарскийниң ачы-хажыдамы кажалда балалык чыгыс.

Октябрийн социалисттик Улут революциянын белгелерине кырылган, В. И. Ленинниң эң чокор сүрүктүрүшүнүн барса да Луначарский кайгамчык угаанын кичи турган. Ак хаанын кара-бажымдарын, полугаларын-даа эрткен, даштыкыга-даа чурттан чораш профессионал революционер Луначарский амыда-ралдык эң таарымча чок байдалдарында бешин од үенин эртем-билгилериниң дооли чадамына чедир коюурун чыдаган. Ол далай дег эртем билгилерин болган уран чүүдүлү кайгамчык теорияны, адат-чурттуу база делегей литературадагы театрны, музыканы, уран чурданын, ар-

хитектураны, кинодуу тоогузүшү чорашан. Литература чогаалдары сайгара бергенде, оң эстетиктиг негеддези кайгамчык уагу турган. Оон оратору болган полемисин (нажикичи) уран мергежени улус тоож шыкша чугаала-жар чорашан. Луначарскийниң бизин шия чогаалдары база-ла чедикширени болган. Оон ажалгыры, бодал, дыппан четпес соууругаачылык кичи кайгаар. Аажок уагу хой-ни-ти-органлык ажал-чору-дугалык тургужою, аң оң-оң

понары болган чүс-чүс чүүдүлери, очерктерин, шия-лерин бизин шыдаан, кай-гамчык эки оюлгалары кыл-ган.

Октябрь революциянын соо-лүдө Ленинниң органи-застан тургусканы ажалгы-тараачын чакыткыч составы-га чырыдышынын улус комиссарынын харысалгалыг эрге-дураакан он ажал чыл күсүткөп, А. В. Луначарский культура денинич полити-каны чогаалдыкы эзу-биле идеялык боттандырган.

Уагу Октябрьниң тиял-ээ

ниң соома доран-ча Лу-начарскийге аажок уагу ха-рысалга оонашкан. Чүд дээр революцист шуурган-нары болган чакыткыч-нын, эри эзу-чурмуу үде-ани-биле чартып эгелээни-ниң үезинде культура айты-рыгына оона инжонгей-ли болган хынамчалык бо-лур, чамдык элги баштар-ны айтып кырып болбас ажурга турган. Мычан чыг-ыс-даа базым бурзуу оона ха-рысалгалык, чыгыс-даа шийтир бурзуу оона чурга-лоо турган. Чүд дээр шак мындык пария болган улут төрөгелерин тоогузүшө бар-де дугаар шийтиретиши турган. А. В. Луначарский болса культура болган сая-сая массалары чырыдар та-лазы-биле коммунисттик пар-тияныч политиканын эң-не идеялык, эң-не угааныр, эң-не инжонгейли боттанды-рып кырып кичилеринд би-рөөн.

Революция болган кул-тура. Ол дээр чогаалдыкы интеллигенцияга шакдан бээр-де хамаарыш келген айты-рык болур. Оон чамдык төл-өө-лөкчүлери од ийн чүүд бот-тоттарына кычар-даа таар-ышпас чүд-дир деп чугаа-лаар хойнүт турган. Олар со-циал талазы-биле чөптүг эвес чөрүккә удуу тура халаан улусту культураны үрөгдө-чкүн деп санап, ук улус угаан бодалдык кайгамчык эртин-е-

лери инжонгейли уу-биле нам хайыра чок уаутиал каап болур деп коруп турганлар. Шак мындык үгүдүдү бодал-ды Луначарский сеткиниң ха-шымыдан бурзуу шаккан. Пролетар революцияны болса кичиниң болган кыжыкит чорукту коргузуу—культура-ныч уагу тиялгеси болур, чүд дээр чөд делегей чүд-ле шыга дайган чөптүг чо-рукту эвесер эвес, харын ча-рын чоруктуг чечестелини-нини база эвесер деп ол могак чок айтып турган.

Ол үедө культура чогаал-дыган эгелери ам-даа эвес, ам-даа манаар хем деп сан-нап турган уларгай кичи-лерге удуу Луначарский мы-ча деп чугаалаан: «Бот дугай-ты чөдө манап шыдаас мен. Чүд манаар чүдө? Ма-наар хамаач чок, харын да-жыр ажургау бис. Дөп-доран чогаалдык эгелер ажургау бис. Чаа делегейи улут хи-ликчөк колулап-биле хаалап ан турар» демиселдерге оларын чаалап алган чору-ну эң үнүп-дүжүктүр хор-лүд-дир дээрин коргузур ажургау бис.

Луначарский «чаа ин-жиниң кычар хөгжүдүлүшү-нин турары, ажал-кычар ка-лаар кылып, эртем билги дөш кычар демиселдин, эң-чөү-биле азыраак тоола-зын кычар тургузуш тур-гуду коргузур» деп кылырган. Луначарскийниң бодалы-биле азыраак уула чүүдүлү эң көд, эң чүдүлө сорулгалы болса эвес, байг чүүдү чок кылыртыга бол-ган чаа чүүдүлү инжонгей-ли, социализмниң оуздөвөгө иди болуру» бооп турар.

Солагай талада чурукта: А. В. Луначарскийниң Москвага чурттан турган бажында тураскаал сямбыра. Оң талада чурукта: А. В. Луначарскийниң В. УН-ДА-СИННИЧ фотозу. (СЭТА-ныч фотохроникасы).

Ол сөстөр кадыг дошкун 1918 чыла хамааржыр. Төө-гүнү оон соода чорудулаан оларниң шийиниң бадиккан.

Эрткен үениң культура ту-раскаалын кычар коруу деп айтырып тиялээ пролетаржы социалисттик революцияныч

ийи шийтирээр ажургау эң чүдүлө айтырыларынч барээ-зи турган. Чаа культураны ку-рут берге тургузуш болбас дээрин Луначарский, Ленин шыкша, эки билги турган. Чу-гаа болса эзулуг, депшилетил, гуманизм, делегейниң улустар-ымыч илеге, бузурелин шаян-ши илердир культура дугай-ында чоруп турган дээрин билдирер. Россияныч чарты-рыныга аажок уагу ролюду Толстой болган Достоевский, Мусорский болган Чайков-ский, Релин болган Левитан чикетит мынд кайгамчык ка-жылар берген орус классик-тик литература болган уран чүүд оонар ажургау турган.

Мычара-даа классиктик чадылардан ойналарынче кийтирер, эри үениң эстетик эртинелериниң хөрө-чөк деп санап турган мөөрөң-чөк кыжир база турган. Ол үедө чүдө шыдалары бол-ган дөдө өөрөгиле чөдө эвес, харын ном үлүдүрүл-еки, библиотекалары, музей-лерин, театрларын, тоог ту-раскааларын камгалаарын база харылап турган чы-рыдышынын улус комис-сарыды Луначарскийниң удуруламы-биле литература болган уран чүүдү эң эки эртинелерин согу салгалга кылап ажургау бегү улустан байла болуру дөдө бегү чүүдүлери кылаан.

ССР-ге культура револю-цияныч перспективанын дугайы чугаалап тура Луначарский: «Бистин идея-линис, бистин дагыткычымыс массалардан деп айтырар. Ил-чынган бегүк угаан бодал культураны улус чоңуң эң-не калбак масталарыга сий-нигиң чөдөн дөш ол болу-рун эң-чөү-биле кады хой чүүдүлери шыган. Бистин чуртууш амынтарынч бүтү-нияти ортукан өөрөгиле-ниче шийтиретиши доошук удуу бө үедө, өөрөгиле, эртем болган культура талазы-биле уагу чедикширер чөдө ин-жиниң үеде ол дугайы инжон-сеткил хамаарыш-биле сак-тып, болап олурар.

А. В. Луначарскийниң бегү ажал-чорудулаан кыры үе-ге угааныр. Ол кичи төрө-тетенин чартып болаарыды урду ажургау чорудулаанч өөрөгиле турган болган ук чартыгыга эзулуг культура байланышкыч уагу ролю могак чок айтып, демиселд келген.

«Бистин культураныч делегейиң парак четпес деле-гейи таарым, социализмниң улут идеялары-биле каттыш-кан, улам эрешчир оона хой аят таарышар—деп Луначар-ский бижээн.

е жыл

Уран ГУРАЛЬНИК. Филология эртемнериниң док-тору. (ПМА).

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

КОМБИНАТТЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЧЕДИШКИНИ ВАРШАВА. Балтий далай-ның чогунаа Эльблэг хөд-райныч Кароль Саверский аттыг комбинатыныч хай муң ажалчынарлыг коллективни күш-ажылыч улуг тийлелени чедип алганар: 360 муң кило-ватт күчүлүг турбиналар-ны шыгалдаанын ында че-динишкенин-биле эрттирген.

Бүдүрүлгө чериниң коллек-тивни бодуңуң чедикширер чоргаларын турар. Заводтуң чедикширериниң дугайын чугаалап тура ажылын бур-зуу Польшаның энергетика үлөтүрүн тургузарына бол-гаш хөгжүдүлени улуг роль-ду Совет Эвелеини, чүңүң-даа мурунда Ленинградтың ме-талл заводу ойнаан деп неме-п турар.

КООПЕРАЦИЯНЫҢ ҮРЕ-ТУҢНЭЛДЕРИ

СОФИЯ. Нарловиңиң тран-спорт заводуңуң продукция-зын «Болгар» деп маркалыг илчирбегил тракторларны, виноград ажаар комбайннар-ны, хөрүн болбаазырадыр ме-ханизмнери болгаш өске-даа машиналарны 33 чурттарже үндүр сөөртүп турар.

Дооступ турар беш чы-дын чылдарында заводка бугу-руптенин чартылгалы бол-гаш модернизацияны чорут-кан. «Болгар — ТН-80» дээр дугуйлуг тракторунуң чаа хөви-рейни чыгар талазы-биле кон-вейерин ажылагла кырген. Ону совет трактор заводтары-биле кооперацияныч үде-ининге чөрүткөн. Чаа хөвириң баштайгы тракторларын кон-вейерден бугуруп үндүрген.

САДЫГ ХАРЫЛААЛАРЫНЫҢ ОСКЕНИ

БЕРЛИН. ГДР-ниң болгаш МАР-ныч даштыкы садыг ми-нистрини Х. Зелле болгаш Е. Очир Берлинге 1976—1980 чылдарда садыг дугу-ружуушунуңга ат салганнар. ГДР биле Моолдуң арасында бараан саарылгалың хем-ээли дугуружушун бугурап келир беш чылда 40 хууга эвес. Аны-дучалыкы чуртка ГДР чини болгаш аш-чөм үлөтүрүңе машиналарны бол-гаш дерилгелерин, оптик бол-гаш медицина херекселерин, химия үлөтүрүңүң про-дукцияны, а ол шыкша улустуң херегелеринч базарларынч садыг. Моол ГДР-ге дүктү, хөвистерин, нешти, чини бол-гаш даг тывымынын үлөтү-рүңүң продукцияларын үндүр сөөртүр.

СЪЕЗДИГЕ УТУШУР ГАВАНА. Намагуей мону-нуң ажал-ишчилери дөдөр-да болур деп турар Кубаның компартиязыныч съездинин социалисттик тургузушунуңуң ажалы-бүрү уастантарында шалыңчы күш-ажыл-биле ут-куп турар. Съездиге алдар болуруган немей алган хүлээ-гелерин монуңуң 4500 бугу-рүңгө коллективтери күсөт-кенир болгаш амыр күсөт-кенир. (СЭТА).

КОЛОНИАЛИЗМНИ ШИИТПИРАИГ БУРУУ ШАПКАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Коло-ниализмни оон бегү хөвире-ринге болган илердеринге хөвөр арытары аң туруп ту-рар улустарың аразының өр-гелериниң нормаларына удуу бооп турар, делегейиң тай-бындыга болган айык чок чорукка айымды тургузуп ту-рар деп, Кол Ассамблея база катал дөдөгелээ.

Тускай политиктиг комис-сияныч сүмелээк-биле хү-лөөн алган революцияда коло-ниализм, расизм, апартеид, а ол шыкша колониалдыг дай-ныларны КНО-нун устайы-га, кижиниң бегү инити эрге-лериниң декларациязына бол-

ган колониалдыг чурттарга база удустарга хамаарышпас чорукту тыпысырныч дугай-ында декларацияларга таар-чурмуварына чамдык ба-рымын чурттарың чеди-рип турар дузааның шийти-ририлгэ бурдуу шапканын кылаан Кол Ассамблея кылаан.

ССР-ниң инициатива-зы-биле хүлөөн алдынган коло-ниалдыг чурттарга болган удустарга хамаарышпас чо-рукту тыпысырныч дугайы-нда, колониализмни бегү ар-тымынанын чок кылыры-ны дугайында декларацияны долузу-биле боттандырыныче кийгиригын резолюцияда би-жээ.

Ол чурттарда колониалдыг демиселдерден бегү шө-

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

О ЛОНДОН. Намибияныч улаушунуң хамаарышпас чөүд-дөш демиселин баптан турар Муруну-Барың Африканың Улустуң организацияныч (СВА-ПО) Муруну-Африка Респуб-ликаның шериглериниң Анго-лаже халап киргенин ший-тирли-биле бурдуу шапкан.

Муруну-Африка расистер им-периялыг күрүлелерин дө-кимчө-биле Ангола улустуң колониалдарга удуу ту-чушкуннарга чаалап алганы хөстүг эрге-шөлөөниң уаутиал, аңаа чаа колониализмге ко-рум-чурмуу күш-биле тургу-зарын орадыктыг турар-дыр деп, СВАПО-нун мында пар-лаал меделелениде чугаалап турар.

О РАНГУН. Бирмаңың со-дунарнында Бирмаңың эң дө-ре ажалчыларыныч аттарын парлаан. Бүдүрүлгениң 559 муңаакчыларына, оң иштин-де 54 хөрөөжөңгерге «Уагер-лиг ажалчы» деп атты ты-выскан.

О ДЕЛИ. Индий чакытын болган «Барма шөд» дээр нефть компаниязыныч төл-өө-лөкчүлериң аразында чуга-лажышкылар ында бооп ту-рар. Инда ол компанияныч Индида салбарын күрүлөни кылдыр хавырап дугайында чугаа бооп турар. Индияныч чыгаа ону күрүлөни болуу-рыныч баштайгы базымы кы-дыр ол салбарынч акция-зы-ның 74 хуугуң садып алыр дөш.

(СЭТА).

ПОРТУГАЛИЯДА БАЙДАЛ

ЛИССАБОН. (СЭТА). Рево-люцист төвүдөдүн хуралынын дугайында албаның дып-надымын мында парлап үндү-рер. Кризисте ажал эртер со-рулга-биле политиктиг парти-лар-биле дугуруштуган ту-рушту ажалдан кыдыры-биле дөп-доран чугаалажышкы-нары эгелээрин мында айты-кан.

«Бодуңуң ажал-чорудула-ны түр үедө оксадыр» деп бодуңуң шийтирениң илерет-тинген түр чакытын туружуң революцист чөүдөдө бурдуу шапкан. Чуртуңуң мурунта чакытын алган харысалга-ларына мындык түрүң таар-ышпас деп ревчөүлөк сан-нап турар. Амгы кризисте таар-ыштыр эртинерин үеде чедир бодуңуң оона ажал чоруду-галың чакытын санап өгө-лөрүнчө угаалаан демчелер-

ни премьер-министр Пиньеиру де Азеведуңуң ап чорудары-че шийтирениң ол хүлөөн ал-ган.

КОНКОН-ГУ күштериниң ко-мандалык улустуң болган чөп-чөктүг күштериниң ший-чөкшөкениниң эвелели бы-жылаар талазы-биле немелде хүдөөлөгелери оонар ажургау дилте болган өске-даа аңаа дузаамакы кыдыр берген ше-риг кезектеринд ангыда ко-мандалык операцияныч удурулгалың дааскан генерал ди Караальди дөкшүп турар деп, дындамыда айтыкан.

ЛИССАБОН. (СЭТА). Соци-алисттик чурттарже аян-чөрүк кылып чораш Португалияныч Коммунисттик партиязыныч Чингиле секретары Аваро Куньял Лиссабонге эң келген. Алар-оргола журналистерин

айтырыларың харылап тура, Португалияда кризистен үнер орукту удуу турушкун-нуң оруу-биле эвес, политик-тиг шийтирелөөкшөкенириң аргалың тызырынны оруу-биле чедип алыр хөдөк деп медел-дөөн.

Кризисте ажал эртери-биле чөп-чөктүг күштериниң ший-чөкшөкениниң иштинде аны-бүрү депшилетилгэ угаанышкы-кыларны каттыштыр бегү депшилетилгэ болган револю-цист күштериниң күжөнишкени-нерин каттыштырары эргежөк чүдүлө. Бодуңуң мурунда ту-руу тувар сорулгаларын ший-тирлөп шыдааан чакан ону ажалы-биле минигиш, «боду-ңуң ажал-чорудулаан соо-сал-ды» эрге-чакырга артары-нын аргаларың дилөөн бол-жа эки болур ийик деп, ол чу-гаалаан.

КНО-НУҢ АЖЫЛЫНГА ШАПТЫК-ТААШКЫН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Сие-нисиң кижилерин талазында ССРЭ-ниң төлөө черинге бол-ган оң ажалдыкчыларына удуу чөңгөөлөк хөдөлөшкени-неринче АКШ-тың миссиязы-нын кичөөнгейи КНО-нун ча-нында ССРЭ-ниң дөдөтамал төлөө чери угаалдырган.

Ноябрьниң 11-де төлөө че-риниң бажымың чогуңга сие-нисиниң хулаган бөдүк Совет Эвелеинге өжөөнөшөкөк бөдүгөдөжикшиңиң кыла-вар.

КНО-нун чанында ССРЭ-ниң төлөө чериниң бөдүк чо-гууру ажалын нарыдалып ту-рар мындыг хөдөлөшкенин бөдүрүлгө-биле эргежөк чу-гула демчелерин ап чоруду-рың АКШ-тың миссиязында ССРЭ-ниң төлөө чери негезн.

КНО-НУҢ АЖЫЛЫНГА ШАПТЫК-ТААШКЫН

ЛОНДОН. (СЭТА-ныч кор-респонденти). Ноябрь 18-те аңаа Велькобританияныч Ком-мунисттик партиязыныч XXIV съездин бодуңуң ажалын дөсөк.

«Чөп үездик күштериниң кризис, чыгыс эви болган коммунисттик партия» деп кол политиктиг резолюцияны сөөдө хүлөөн алган. Мында тай-бың дөш, дүңкүрүлүг чөрү-түң чыбырышкыны дөш дем-иселге Европага айык чөк чөрүк болган кады ажалды-жыга талазы-биле чөүлөк хурал чаа чаа болган болган ол демиселде кол рольду со-циализмни чурттарың база чүңүң-даа мурунда Совет Эвелеиниң тайбында мык-

СЪЕЗДИНИҢ АЖЫЛЫНЫЧ ДООЗУЛГАНЫ

шылдыг политикамы ойнап ту-рар деп дөдөгелээ.

Яролуг чөпөкшөк болган бүтү инити чөпөкшөкшиңиң илчөкшөкшөкшөк коммуни-стерни сөөдө кыйгырган.

«Чамдык делегей айтыры-ларына, оң иштинде НАТО-нун болган Европаның эконо-миктиг бөлүгөшкениниң ажал-чорудуламына» Кылат-тың хамааржып турары «им-периялыг бөлүктөргө чүдө-сеткил ханышкыны бөдү-рүп болур. Кылаттың амгы улдуручуларыныч чорудуп турар антисоветтик политик-аның логикамы мындыг деп резолюцияда база айтыкан.

(СЭТА).

Маочулар өлүрүкчүлериниң дузалакчылары

БУЗНОС-АЙРЕС. (СЭТА). «Кижиниң эң-не бөдүң эрге-лерин чок кылап болган чили патриоттарга удуу массалык шаажылааларны политиканы чорудуп турар Чилиниң шериг хулазынын хүн келген туум улам-на инанылгы даңгымы-кы Мао-Нзе-дунуң эзу-чүр-му бооп бар чыгар» — деп, «Пропоситес» деп аргентин со-лун бижээн.

Сөөлү үедө Чилиниң реак-сылыг шериг бөдүң-биле мао-чуларын сыйры кады ажал-дыкчалынын дугайында дыппандылар Аргентинаныч болган өске-даа латин-америк чурттарың солунарыныч

арынарныда улам-на хөйү-биле парлаттымын турар. Ни-ночеттин диктатурамын чаа-казанарыдыр бегү делегейе калбарып турар байаларды Пекинин Чили-биле салы-экономикиң харылаалары улам-на бижир болган аны-бүрү хөвиралг бооп турар деп, парлаал оонап дөдөгелээ. Эрге-чакырга С. Альендең чааа турар үедө Кылатче Чилиниң үндүр сөөртүшкүнү 1972 чылда чүдө 23.172 муң долларга, а 1973 чылда (ше-риг үйөөнине чедир) 463 муң долларга дөңкөңү тур-ган болса, 1974 чылда ол 117.204 муң долларга дөңкө-жиг берген деп, пар-

лаалта оонап дөдөгелээ.

Чилиниң садыг-экономикиң делегейиңиң чөкөк чаа Кылатче аян-чөрүшүн үеин-де Пиночетке Пекиниң 58 миллион доллар чөдөниң бө-рөниң болган аңаа немештир 20 муң тонна күтүрүң база 10 муң тонна чөсти садып алырына бөзениң илеретке-лине солуннар кичөөнгейи салганнар.

Язы-бүрү делегей органи-зацияларында Чилиде байдал-ды чугаалажып турла, маочу-ларың туружуң парлаалта шыгымын-биле шүүгүчүлөп турар. Хөй кезиниң бады-лаашкыны-биле хүлөөн алды-

ган Чилиде кол хостагалары болган кижиниң эргелерин каржымы-биле үрөп, хутианыч кижизиг эвес политиканы бур-чуу шаап турар резолюцияны баддала турла. КНО-нун Кол Ассамблеяныга маочу төл-өө-лөкчияни кирдириден ойна-лаан КУР-нун делегацияныч мыдылгыч чөрүң ол-да «Пропоситес» солун айткан. Аңаа чөкөк чаа Афонияга эр-тең Чилиниң улауу-биле өң-сеткил каттыштырылгалың делегей конференцияныга Кы-латтың киржиринден ойнала-ның немээр ажургау.

болгаш культурулуг төвү Республика Ордузу болу бээр. Аңаа улустуң дөдөдө төл-өөлөкчүлериң хуралдарын, эң чүдүлө съездилерин, чурттар аразының жура-жышымын, культура хөмчөлөрүн эр-тирер.

Республика Ордузу улустуң байырла-дынын үезинде берлиңчелеринч массалыг чыкнаалдары болур Марис-Энгель шөлу-чүң архитектуралык казталгалын улам аян-ишчи кылар.

ЧУРУНКА: Республика Ордузуңуң ту-дуунуң инити хөвири.

ЦБ-ПМА-ныч фотозу.

